

Spravedlnost

JUDr. Martin Hapla, Ph.D.

Spravedlnost – cíl práva, nebo neuchopitelný pojem?

- František Weyr: To, že je něco spravedlivé, neznamena nic jiného než tvrdit, že je to v souladu s určitou normou. Nelze přitom srovnávat právní normy s jinými normami. Takový postup by byl noeticky chybný. Otázka spravedlnosti nepřísluší právní vědě.
- Hans Kelsen: Spravedlnost je iracionální ideál. A jakkoliv je snad nepostradatelný lidskému chtění a jednání, lidskému poznání zůstává nepřístupný.
- Ota Weinberger: Otázky spravedlnosti jsou pseudoproblémy.

Mytologické představy o spravedlnosti

- Themis
- Diké
- Eunomia
- Eiréné
- Iustitia

Des litigans ou plaidoyans
en iugement.

Základní významy spravedlnosti

- Spravedlnost jako ctnost
- Spravedlnost jako způsob jednání
- Spravedlnost jako specifická vlastnost struktury lidských vztahů

Aristoteles

Druhy spravedlnosti podle Aristotela

- Částečná a celá
- Distributivní a korektivní

Další dělení spravedlnosti

- Formální a materiální
- Retributivní
- Politická
- Sociální
- Procedurální: dokonalá, nedokonalá, čistá
- Zákonná a nadzákonná spravedlnost

Materiální a procedurální teorie spravedlnosti

- Materiální: Platon, Aristoteles, Rousseau, utilitarismus, Marx atd.
- Procedurální: Rawls, Habermas atd.

Platon

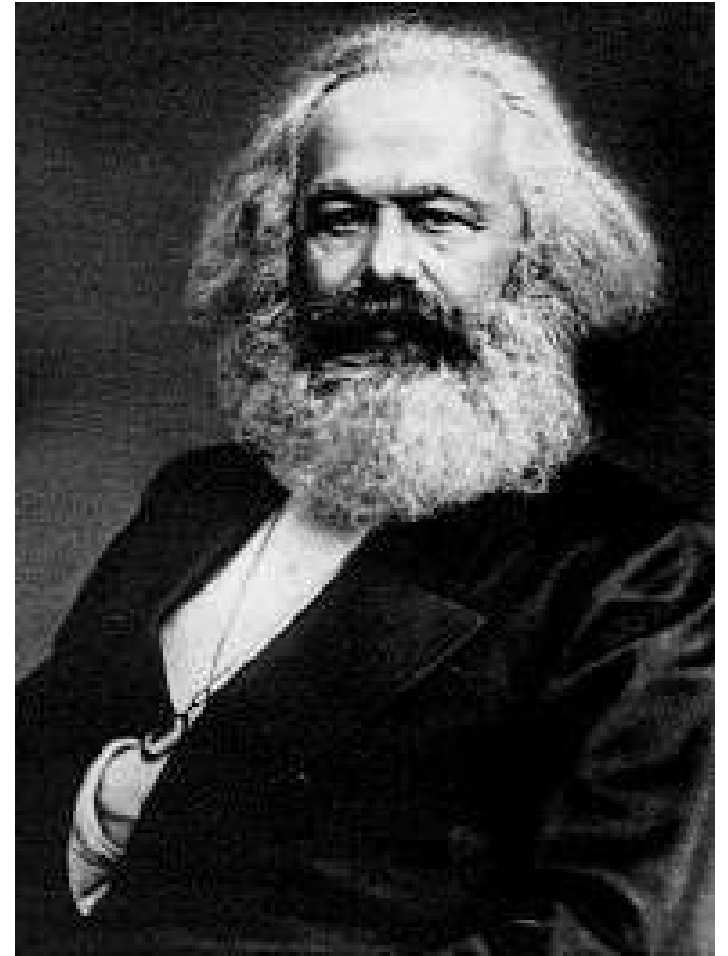
Ústava

- Spravedlnost je pouhým splácením dluhu.
- Spravedlnost znamená činit přátelům dobro, nepřátelům zlo.
- Spravedlnost je věcí silnějšího.
- Spravedlnost je kompromis.

Ústava

- Spravedlnost je nejen vlastností člověka, nýbrž i obce (polis).
- Obec zůstane spravedlivá, pokud bude zachována nerovnost lidí vyplývající z jejich potřeb (budou existovat skupiny výrobců, strážců a vládců/filosofů, kteří budou vydávat spravedlivé a obec sjednocující zákony).
- Zlatý věk – jeho konec a současný stav – vláda filosofů jako východisko (srovnej: ráj – vyhnání z ráje – spasení, prvobytně pospolná společnost – třídní nerovnost – komunismus).

Karl Marx

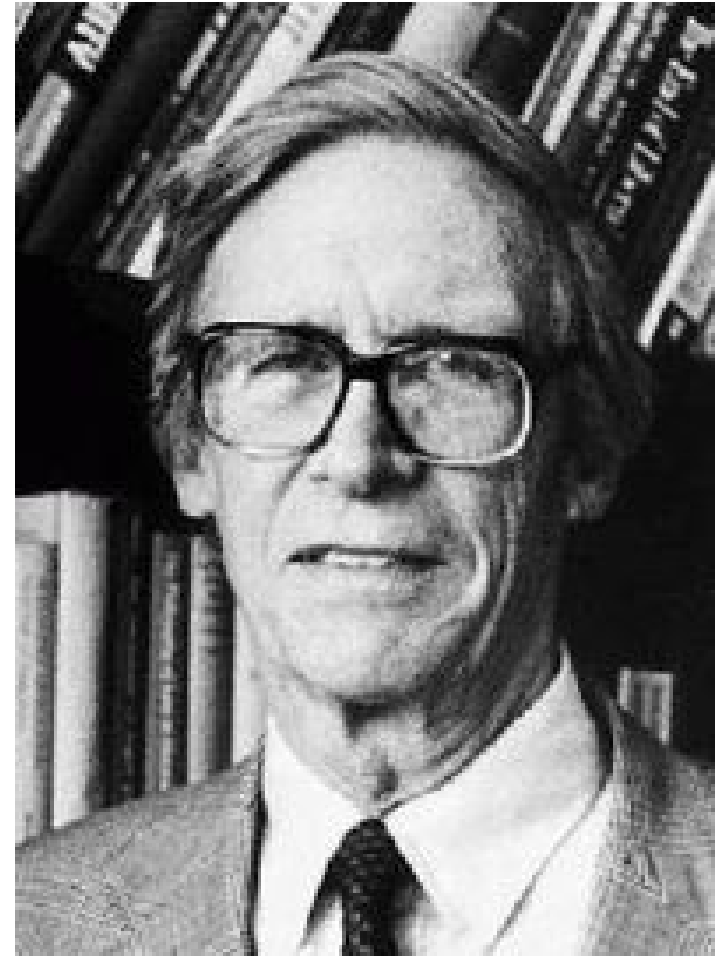
Marx o spravedlnosti

- Autor děl Komunistický manifest, Kritika Gothajského programu, Kapitál
- Odmítá pojetí státu jako výsledku společenské smlouvy. Základem státu je rodina a občanská společnost.
- Společnost je determinována výrobními vztahy, jejich strukturu určuje vlastnictví výrobních prostředků.
- V kapitalistické společnosti jsou výrobní prostředky koncentrovány do rukou úzké skupiny lidí. Je pro ni typická nerovnost.
- Marx kritizuje princip rovnosti jako abstraktní. Musíme zavést faktickou rovnost.

Marxovo kritérium spravedlivé společnosti

- „Každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb.“

John Rawls

John Rawls: Spravedlnost jako férovost

- Autor děl Teorie spravedlnosti, Politický liberalismus
- Rawls si uvědomoval, že v současné společnosti je obtížné najít nějakou hodnotu, která by měla univerzální charakter, na níž by panovala všeobecná shoda. Z tohoto důvodu usiluje o nalezení „pouhé“ procedury, která by vedla k spravedlivému uspořádání společnosti.
- Vycházel z myšlenky, že úkolem spravedlnosti je přispívat k blahu členů společnosti. Chtěl vytvořit její teorii, pomocí níž by bylo možné zdůvodnit základní principy uspořádání společnosti.

John Rawls: Spravedlnost jako férovost

- Původní stav
- Závoj nevědění
- Principy svobody, rovnosti šancí a difference

Princip svobody

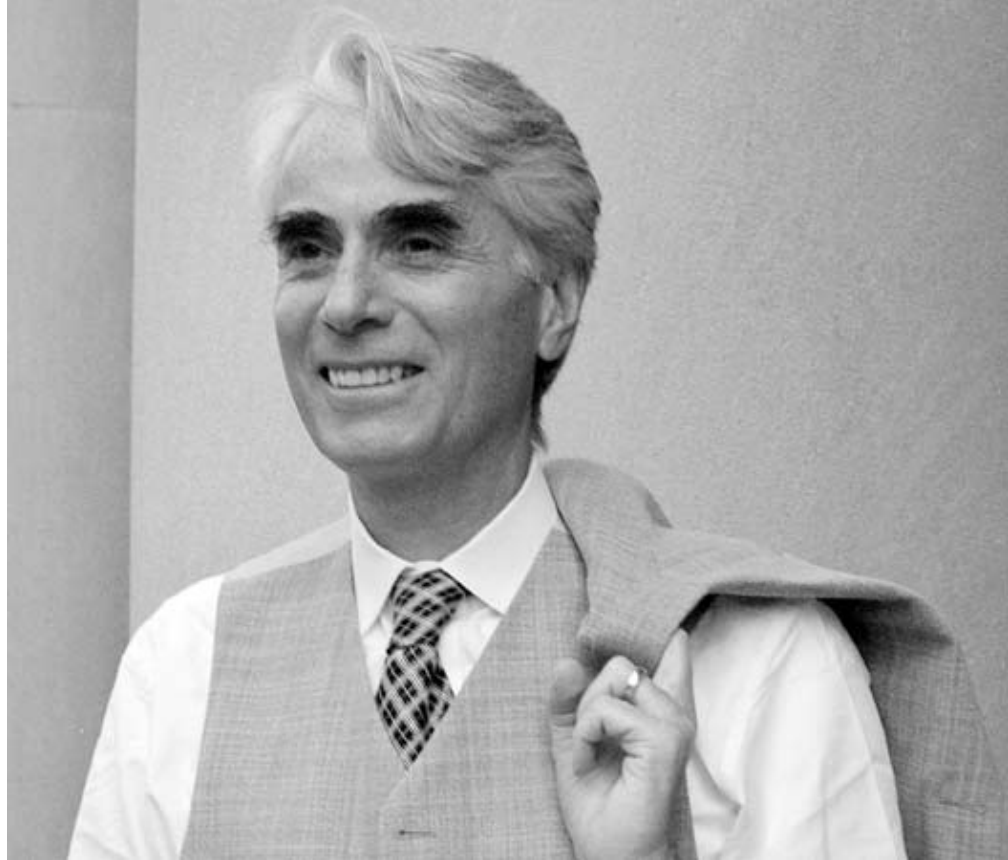
- „Každý má mít stejné právo na co nejširší systém stejných základních svobod, jaký lze sloučit se stejnými svobodami pro všechny ostatní.“

Principy rovnosti šancí a diference

- „Společenské a hospodářské nerovnosti jsou přijatelné, pokud jsou spojeny s úřady a postaveními, k nimž má každý přístup (= princip rovnosti šancí), a pokud nejvíce prospějí těm, kteří jsou nejméně zvýhodněni (= princip diference).“

Smysl Rawlsových principů

- Princip svobody má přednost před principy rovnosti šancí a difference. Princip rovnosti šancí má pak přednost před principem difference.
- Nerovnosti nesmí existovat na úkor základních svobod a prospěch nejméně zvýhodněných nemůže být na úkor rovnosti šancí.
- Rawlsovy principy zaručují každému svobodu, to, že i nejhorší postavení bude přijatelné.

Robert Nozick

Nozick o spravedlnosti

- Kritik Rawlse.
- Nehledá princip spravedlnosti.
- Spojuje spravedlnost s lidskými právy (jsou člověku bytostně vlastní).
- Spravedlivé je umožnit člověku disponovat s jeho poctivě nabytým majetkem.
- Spravedlivá bude taková společnost, v níž bude každému umožněno nakládat se svým právem na majetek, život, svobodu.
- Preferuje minimalistický stát, přerozdělování je nepřípustné a ze své podstaty nespravedlivé.